

РЕЦЕНЗІЇ

С. В. Зінченко

канд. іст. наук

Національний музей у Львові

імені Андрея Шептицького

Рецензія на книгу:

**Чуба Г. Українські рукописні учительні Євангелія:
Дослідження, каталог, описи. – К. ; Л. : «Свічадо», 2011. – 223 с.**

На сьогодні важливість історико-кодикологічного та книгознавчого вивчення джерел, насамперед, обумовлена посиленням і поглибленням інтересу до історико-культурних процесів Української Церкви доби Середньовіччя і ранньомодерного періоду. Дослідження історії книжності в цьому контексті уможлиблює ґрунтовніше опрацювання ширших проблем давньої культури України, зокрема освіти й науки. Публікація Галини Чуби «Українські рукописні учительні Євангелія: Дослідження, каталог, описи» є вагомим внеском у дослідження скарбів духовної та культурної спадщини українського та інших слов'янських народів.

Книгу присвячено українським рукописним учительним Євангеліям – збірникам недільних та святкових проповідей «простою мовою», що виникли та набули поширення в середовищі православних Речі Посполитої в другій половині XVI – першій половині XVII ст. Сьогодні їхні списки – близько ста збережених пам'яток – становлять один із найбільших текстових корпусів епохи.

Монографія складається з двох частин: ґрунтовної вступної статті «Рукописні учительні Євангелія в історії українського проповідництва» та «Каталогу рукописних учительних Євангелій».

У вступній статті детально розглядається історія появи в давньоруській книжності (XI ст.) такого жанру проповідної літератури, як учительні Євангелія (збірника недільних та святкових гоміліїказань), та причини і передумови їхнього поширення як друкованих видань, так і оригінальних (тобто не копійованих з друкованих) рукописних списків. Простежуються ступінь і значення впливів на

розвиток цього жанру проповідей протестантської та католицької постилографії, зв'язок з візантійською ораторською прозою і, головне, відміна цих творів від протестантських зразків цього ж періоду. Розглядається зміст, послідовність, тематика і мовний характер викладу проповідей і поступове перетворення їх зі збірників прикладного характеру, склад яких визначали потреби священницької практики, в літературу для індивідуального читання. Аналізуються інтелектуальні та світоглядні погляди авторів текстів, у більшості анонімних, художні засоби, використані в мовному викладі казань. Окреслюється ареал поширення цих збірників, насамперед, на південно-західних етнічних землях (у Галицькій та Карпатській Русі, до меншої міри – на Поділлі та на східній Україні). Простежуються шляхи міграції цих пам'яток, розглядаються причини занепаду учительної літератури в середині XVII ст. з розвитком барокового проповідництва.

Друга частина книги – значний за обсягом зведений каталог рукописних учительних Євангелій – містить розгорнуті кодикологічні описання значного корпусу списків цих пам'яток (96 од. зб.), переписаних у період від 1585 р. до кінця XVIII ст., які зберігаються в бібліотеках та музеях України (Києва, Львова, Ужгорода); Польщі (Варшави, Любліна, Сянока); Росії (Санкт-Петербурга) і в приватній колекції. Каталог складається з переліку джерел, принципів описування пам'яток, скорочень, описань і додатків, до яких належать: покажчики за рухомим календарем, празничних читань, тематичних читань, авторів та творів, іменний та географічний покажчик, покажчик церков та списків за місцем зберігання, таблиці старих і нових шифрів рукописних учительних Євангелій з фондів Національної бібліотеки у Варшаві, а також мікрофільмів.

На завершення, слід запропонувати дослідниці додати до каталогу оригінальні рукописні твори і списки з друкованих видань учительних Євангелій псевдо-Каліста та Кирила-Транквіліона Ставровцького, що сприяло б всебічній репрезентації цілісної картини вживання в XVI–XVII ст. подібних збірників і встановленню співвідношення між наявними оригінальними і копійованими творами.